

ПРОФЕСИОНАЛНА ГИМНАЗИЯ ПО ПОДЕМНА,
СТРОИТЕЛНА И ТРАНСПОРТНА ТЕХНИКА – гр. София

Електронен вестник "Твоят час-крачка към успешна матура"

Драги съученици,

На всички нас, независимо в кой клас сме, ни предстои зрелостен изпит по български език и литература. За този изпит е нужна сериозна подготовка. Ние, членовете на клуб „Твоят час–крачка към успешна матура“, изготвихме за всички ни този електронен лист, за да покажем какво научихме и ако можем да бъдем полезни и на вас.

Приятно четене!

ЕЗИКОВИ НОРМИ

ПРАВОПИСНА НОРМА

Правопис на двойно **Н**:

Двойно **Н** се пише във формите на прилагателни имена, когато **Е** изпада при завършека на думите (воен**Е**н– вое**Н**ни, камен**Е**н–каме**Н**ни), но: особ**Е**н–особе**Н**и, фин–фи**Н**и).

Правопис на непостоянно **Ъ**:

В крайна неударена сричка пишем **Ъ**, ако в другите форми на думата гласният звук изпада (понес**Ъ**л – понесли).

Ако гласният звук се запазва, пишем **А** (каз**А**л – каз**А**ли).

Правопис на променливо **Я**:

Пише се **Я**:

В едносрични думи като св**Я**т, хл**Я**б, ц**Я**л, в многосрични думи, когато “**Е**” е под ударение (см**Я**там, кол**Я**но) и пред твърда сричка (п**Я**сък).

Пише се **Е**:

Когато **Е** не е под ударение (бр**Е**гове, бл**Е**нувам), когато е пред мека сричка (в**Е**рен, б**Е**сен) и когато **Е** е пред някой от звуковете **Ж, Ч, Ш, Й**.

Правопис на членувани форми на думите

Членната форма на имената от мъжки род, единствено число е **Я** или **ЯТ**, когато:

1. Името завършва на **Й** (кра**Й**–кра**ЯТ**, ъ славе**Й**–славе**ЯТ**).
2. Е едно от следните съществителни имена: **ден, зет, цар, крал, път, лакът, нокът, сън, кон, огън**.
3. Името завършва на **АР** или **ТЕЛ** и означава професия (аптек**А**Рят, учи**Т**ЕЛят)

Имената от мъжки род, единствено число се членуват с пълен член **ЪТ** или **ЯТ**, когато изпълняват служба на подлог в изречението.

Примери: Той е мъжът, който помогна на човека. Пред нас е лекарят, който спаси детето.

Членуване на съществителни имена от женски род

Когато тези съществителни имена завършват на **Т**, членуваната форма се пише с двойно **Т** (проле**Т** – проле**Т**Та, радос**Т** – радос**Т**Та).

Писане на отрицателна частица **НЕ**

Отрицателната частица се пише отделно от глаголи, деепричастия и причастия, когато изпълняват служба на сказуемо в изречението (**не знам, не искайки, но недооценявайки, недоплащайки**).

Отрицателната частица се пише слято с: наречия, прилагателни имена, причастия и само с някои деепричастия (**неголям, неясно, незрял, недооценявайки**).

Правописни форми при степенуване

При степенуване на прилагателни имена и наречия се пише съединителна частица (**по–красив, най–нагоре**).

При степенуване на глаголи не се пише съединителна частица (**по обичам, най харесвам**).

ЗАПОМНИ

1. В окончанията на глаголите от второ спрежение за 1 лице, единствено число и 3 лице, множествено число винаги се пише **Я** (мисл**Я**, мисл**Я**т, свир**Я**, свир**Я**т).
2. Думи, включващи предлог и наречие, се пишат слято (**надясно, отдолу, встрани**).
3. Когато от съществителни имена от чужд произход, завършващи на **Я** се образуват прилагателни имена, вместо **Я** се пише **А** (Итали**Я**–итали**А**нски, бактери**Я**–бактери**А**лен).
4. 4.С главни букви се пишат притежателни прилагателни имена, образувани от съществителни собствени имена, завършващи на **ОВ, ЕН, ИН** (**Йовков разказ, Багрянин герой**).
5. 5.С малки букви се пишат прилагателните, образувани с наставка **СКИ** (**ботевски дух**).

ГРАМАТИЧНА НОРМА

Бройна форма на съществителните имена

След числителни бройни имена за лица (*трима, петима, шестима...*), след местоименните наречия (*колко, няколко, толкова*) се пише **И** (трима писател**И**, колко посетител**И**).

След числителни имена за предмети и животни се пише **А** (три лъв**А**, няколко стол**А**).

Употреба на падежни форми при местоименията

Падежни форми:

Именителна: кой, който, някой, всеки, никой.

Винителен: кого, когото, някого, всекиго, никого.

Дателен: на кого (кому), на някото(някому), на всекиго (всекому), на когото (комуто), на пикого (никому).

Именителната форма се употребява само, когато местоимението замества лице или предмет, който върши действието. В случаите, когато местоимението замества лице, което не е подлог, се използва винителен или дателен падеж.

Примери: Не видях никого.

Срешнах човека, за когото ти говорих.

Това е писателят, на когото връчиха наградата.

Съгласуване

По число:

Правилно е: Той ползва свободно английски и руски език.

Неправилно е: Той ползва свободно английски и руски езици.

Във формите за учтивост:

При употреба на учтива форма **Вие** за единствено число сегашните действителни и страдателни причастия, завършващи на **Н, Т, Щ** се съгласуват по род и число с обекта, към когото се обръщаме. Миналите деятелни причастия, завършващи на **Л**, се поставят винаги в множествено число.

Примери: Господине, Вие сте объркал**И** телефона.

Госпожо, Вие сте разбрал**И** новината, че сте поканен**А** за гост на класа.

Съществителни имена за означаване на професия или научно звание за жени

В тези случаи се прилагат формите за женски род: учителка, лекарка, колежка...

Когато се назовава длъжността на жената, се предпочита формата за мъжки род: Госпожо професор или пък Госпожо директор.

ЛЕКСИКАЛНА НОРМА

Лексикални грешки се допускат при:

1. Непознаване на речниковото значение на думата.
Пример: При някои хора се забелязва непреодолима потивоположност между обществени задължения и лични интереси.
2. Противоположност означава нещо, което се намира на срещуположната страна. В текста тази дума е неуместна. Правилна е думата противоречие.
3. Неправилна замяна на думи, които са с близко звучене, но с различни значения (На ранените беше указана медицинска помощ , вместо оказана медицинска помощ)
4. Неправилно съчетаване на думи.(Влакът пристигна на 12.00 часа на гарата, вместо пристигна в12.00часа)
5. Двусмислица при многозначни думи.
Пример: Голямото историческо събитие беше отразено в пресата, Поради липса на достатъчен контекст не е ясно с какво значение се използва думата историческо. В случая е по–правилно да се каже: Събитие от историята беше отразено.
6. Неуместна употреба на думи
Пример: Хъшовете понякога попадат в румънски пандиз.
Думата пандиз е неподходяща. Правилната дума е затвор.
7. Неправилно използване на чуждици.
Пример: (удачно вместо подходящо)

ПУНКТУАЦИОННА НОРМА

Занетая се пише:

1. При отделяне на еднородни части, обособени части и повторени части в простото изречение. (Важно е да се дава превес на растителните храни: плодове, зеленчуци, ядки.)
2. При отделяне на вметнати думи и изрази като: разбира се, да кажем, изглежда, напротив, обратно...(Разбира се, Камен ще купи книгата.)

3. При отделяне на простите изречения в състава на сложното изречение; ако подчиненото изречение разкъсва главното, огражда се от двете страни със запетая; при двойните съюзи ту–ту, нито–нито, ли–дали, дали–или и други запетая се пише пред втората съставка на съюза(Не го интересуваше дали ще прави тест, или ще го изпитат устно.)
4. При отделяне на обръщение(Обясни ми, Камене, защо не купи книгата.)
5. Внимание: Не се пише запетая пред вметнати думи и изрази като наистина, действително, вероятно, несъмнено, според мене.

Двоеточие се използва при изброяване (Велосипедът има:колела, рамка, педали)

Кавичките служат за ограждане на чужда реч, названия на различни обекти, заглавия и за изразяване отношение на пишещия към отразявания обект.

РЕЗЮМЕ

Резюмето е текст, чрез който се предава сбито и вярно съдържанието на друг текст.

Основни признаци на резюмето са:

1. Има информативна функция.
2. Притежава смислова и езикова свързаност.
3. В резюмето се използват глаголи в сегашно време, изявително наклонение.
4. Препоръчителният обем на резюмето е от 1/2 до 1/4 от обема на текстовия първоизточник.

Създаване на резюме:

1. Разбиране на съдържанието на текста (четене с разбиране)
2. Отделяне на съществената от несъществената информация.
3. Изграждане на свързан в смислово отношение текст.

Възможни грешки при създаване на резюме:

1. Допускане на елементи на преразказ.
2. Използване на коментар и неуместен изказ.
3. Отделните микротекстове да са небалансирани.

ЛИТЕРАТУРНО СЪЧИНЕНИЕ ОТ АРГУМЕНТАТИВЕН ТИП

Създаването на съчинение от аргументативен тип изисква чрез разсъждения, изводи и обобщения да се „преведе” литературният текст от езика на образите на езика на понятията. Това позволява на този, който пише съчинението, да изрази свое мнение и тълкуване на текста.

Структура на литературното съчинение от аргументативен тип

- кратко въведение
- основна теза (твърдение)
- изложение(аргументативна част)
- заключение(обобщение)

Създаване на литературно съчинение от аргументативен тип

- прочит на условието на задачата и на художествения текст
- формулиране на основната теза
- набелязване на подтезите и аргументите към тях
- обобщаване на казаното, заключение

ТЕКСТОВЕ НА УЧЕНИЦИ

Делфинариумът във Варна

(Резюме)

Делфинариумът във Варна е уникално атракционно съоразение.открит е през 1984г. Постройката е във вид на куб и е с площ 90 кв.м. и височина 14м.

В момента в него има 6 делфина – два мъжки и четири женски. Работната седмица на делфинариума е 6–дневна, а понеделник е почивен ден. След добра подготовка делфините постигат отличен контакт с публиката.

Делфините са бозайници, чието самостоятелно развитие започва преди 10 милиона години. Съществуват 36 вида делфини, а тези във Варна са от вида „афалина”. Делфините общуват помежду си чрез различни звуци. Често изпълняват сложни акробатични фигури и така се превръщат ватракция, която въодушевява имлади, и стари.

Антонио Величков, 12 „б” клас

Животът и книгите

(Есе)

В стихотворението „Книгите” Атанас Далчев показва, че животът и книгите са две думи, които колкото се допълват, толкова се и отдалечават една от друга. Животът би бил немислим без книгите, но пък и обръщането изцяло към тях може да отдалечи истинския живот от мислите ни.

И книгите и животът са неразривно свързани с човешката душевност, защото въпросът е: Какво е истинският живот? Това е един голям и желан миг от вечността, през която минава земният път на всяко човешко същество.

Другият голям въпрос е: Какво е човешкият живот без книгите? Та нали те показват преминаването на човека през отредения му земен път! Книгите са тези, които показват как сме живели, как са живели другите преди нас. Във всяка книга е отразен един човешки живот, но дали това е точно нашият живот и дали за този живот трябва само да четем, или трябва и да го живеем?

Атанас Далчев ни показва, че нищо прекалено не е добро. Прекаленото свързване с книгите и непрекъснатото четене за „чуждия живот на някой чужд” ни откъсва от истинския свят, кара ни да забравим как се общува с хората и ние започваме да се чувстваме излишни в тази действителност и се замисляме дали живеем в правилното време. Написаното в книгите започва да ни се струва по-истинско. Така се откъсваме от действителността, а това води до самота и отчаяние.

Със стихотворението „Книгите” Атанас Далчев ни казва, че да не четем е невъзможно, но ако превърнем книгите в единствено свое ежедневиe, ще загубим истинския си живот. Трябва да четем така, че с книгите да допълним света около себе си.

Калин Христов, 12^а клас

Животът и книгите

(Есе)

Книгите са прозорци към други светове, към други животи. Обхватът на информация, който могат да ни предоставят, е огромен. Това е или научна творба, която ни обогатява със знания, или кратичко стихотворение, с което можем да се развълнуваме или да се отпуснем. В днешно време човек може да намери всякакъв вид информация в книгите. Създават се книги за всеки читател, за всеки интерес, но резултатът от

четенето е един и същ – обогатява нашия ум. Речта ни, начинът ни на мислене и разсъждение се изменя след всяка прочетена книга.

В стихотворението на Атанас Далчев „Книгите” е показана и другата страна на книгите.

Книгата ни обогатява, но ако тя се превърне в единственият източник на знания за действителността и живота, човек ще остане в един затворен свят и ще живее непълноценен живот.

В днешното модерно време, когато технологията надделява над човека, книгите все повече отстъпват пред така наречените електронни книги. Те доставят нужната информация по-бързо. Но дори и така да е, книгите неотменно присъстват в нашия живот.

Когато сравним хората, които четат книги с тези, които не четат, може на пръв поглед да не ги различим, но много бързо ще ги разпознаем по езика и мислите им.

Данаил Кирилов, 12”б”клас

За всички желаещи да се подготвят добре за зрелостния изпит по литература, предлагаме интернет адреси, на които можете да намерите тестове за самоподготовка:

- <http://www.mon.bg/?go=page&pageId=1&subpageId=32>
- <http://www.zamatura.eu/testove>